

Eesti kuulmisrehabilitatsiooni programm

2012–2015

Tallinn 2012

Eesti
Kuulmispuudega
Laste Vanemate Liit

IMPLANTAADILASTE SELTS

Eesti Viipekeele Tõlkide Ühing

EVKTÜ

HASARTMÄNGUMAKSU
NÕUKOGU

EESTI
pk
TUGLIIT

Eesti
Kurtide Liit

TARTU
HIIET KOOL

EESTI
VÄIKEKÕULASTE
LIIT

Sihtasutus Tartu Ülikooli Kliinikum
Kõrvakliinik

Austatud lugeja!

Kuulmisrehabilitatsiooni programm aastateks 2012–2015 on koostatud kuulmispuudega inimeste organisatsioonide esindajate poolt eesmärgiga teha kokkuvõtteid vahepealsetel aastatel toimunud arengutest ja seada sihte järgmiseks tööperioodiks. Käesoleva programmi koostas Eesti Kuulmispuudega Inimeste Koostöökoda, mis koondab endas organisatsioone, kus tegeletakse igapäevaselt just kuulmispuudealaste küsimustega. Ühiskonna teadlikkus kuulmislangusega seotud probleemaatikast on puudulik, kuigi kuulmispuudega inimeste arv suureneb kogu maailmas. Kuulmispuue esineb 15%–20% elanikkonnast, kuulmispuudega lapsi sünnib Eestis igal aastal rohkem kui 1 laps 1000 sünni kohta.

Tegemist on neljanda analoogse alusdokumendiga, eelmised valmisid aastatel 1998, 2005 ja 2008. Tutvudes eelmiste programmide probleemipüstituste ja lahendusvariantidega, tajume paremini muutusi kuulmispuudega inimeste elus ja näeme selgemalt võimalikke sihte, kuhu tahame jõuda. Programm on heaks eeskujuks puudespetsiifiliste probleemide kirjeldamisel ja valdkonna kitsaskohtade kaardistamisel.

Viimastel aastatel on lahendatud mitmed aktuaalsed probleemid, kuid samas on olnud ka pettumusi ja tagasiminekut. Eelmises programmis rõõmustasime viipekeeletunnustamise üle 2007. aasta 1. märtsi Keeleseaduses. Eelmisel aastal, 1. juulil 2011 jõustunud uuest Keeleseadusest on aga eelmises seaduses riigile pandud kohustus soodustada eesti viipekeelet ja viibeldud eesti keele kasutamist ja arengut välja jäetud. Viipekeelet areng vajab kindlasti teaduslikke uurimusi ning selleks ka riigipoolset tuge.

Viipekeelet veebisõnastike tegemine on saanud hoo sisse, valmimas on viipekeelet sõnastikud nii Eesti Keele Instituudis kui ka eesti viipekeelet keskkond rahvusvahelise „Spread the Sign“ projekti veebilehel. Valminud on mitu kauaoodatud trükist: põhjalikum eesti viipekeelet õpik „Viibelda on mõnus“ ja esimene omataoline „Eesti viipekeelet aabits“, mõlema väljaande autor on Regina Paabo.

Tartu Ülikoolis jätkub viipekeeletõlgi eriala üliõpilaste ettevalmistus, kes vajavad peale õpingute lõppu ka rakendust tööturul ja konkurentsivõimelist töötasu. Viipekeelet tõlketeenuse osas peavad kõik Kuulmispuudega Inimeste Koostöökoja liikmed oluliseks välja töötada viipekeelet tõlketeenuse standard ja teenuse osutajate sertifitseerimise süsteem. Ei saa lubada kutsetunnistust mitteomavate tõlkide rakendamist teenuse osutamisel.

Hariduses on endiselt probleemiks spetsialistide ettevalmistus ja täiendõpe. Eestis ei valmistata ette ei tüfloo-, surdopedagooge ega surdoloogopeede jt vajalikke erispetsialiste, kogu väl-

jaõpe toimub erikoolides kohapeal. Samuti ei ole kaasaegseid kuulmispuudega lastele sobivaid õppematerjale, mille puudumine suurendab erikoolide õpetajate koormust veelgi, sest valdav osa õppematerjalidest tuleb ise valmistada või kohandada. Kuna viimastel aastatel on järjest rohkem kuulmisimplantaadiga lapsi liikunud tavakoolidesse, on väga vajalik ka tavakoolide õpetajate toetamine nõustamise ja täiendkoolituste näol.

Kuulmispuudega lapse vanematele on väga oluline õppimisvõimaluste kohta käiva info kättesaadavus ja varase eriõpetuse võimalused, mis on hetkel omavalitsuste korraldada. Tavalasteaiad ei suuda pakkuda vajalikke tugiteenuseid.

Suur abi oleks riiklikust kuulmispuudega laste andmebaasist, mida käesoleval hetkel ülevaba-riiklikuna ei ole. See takistab muuhulgas koolide töö planeerimist ning esineb juhuseid, kus laps ei jõua õigeaegselt sobivasse lasteaeda/kooli.

Rehabilitatsiooniteenuste osas on endiselt teenuste kättesaadavus maakonniti ja omavalitsuseti väga erinev. Suureks probleemiks on abivahendi saamise järjekorrad, kõigi abivajajate soove ei suuda praegune kompensatsioonisüsteem rahuldada.

Tööhõives ja toimetulekul on kuulmispuudega inimesed nagu kõik teisedki viimaste aastate majanduslanguse mõjudel pidanud kohanema muutuvate oludega. Töö leidmist Eestis peetakse raskeks või väga raskeks. Kuulmispuudega inimesed on sarnaselt paljudega otsinud võimalust leida tasuvam töö välismaal. Siiski on paranenud täienduskoolituse saamise võimalused, töötukassa veebilehel on viipekeelne tööotsija meelespea. Kuulmispuudega inimesed vajavad töölesaamisel mitmekülgset nõustamist ja abi.

Eesti Kuulmispuudega Inimeste Koostöökoda käsitleb käesolevas programmis olukorda aastatel 2011-2012. Lahendusettepanekutega töö alles algab ja selles on kutsutud osalema kõik mainitud organisatsioonid ja ametkonnad, kes on seotud programmis äratoodud valdkondadega. Meie ühiseks eesmärgiks on luua kuulmispuudega inimestele ühiskonnas võrdsed võimalused ning parandada nende elukvaliteeti.

Palume Teil leida aega programmi läbivaatamiseks ja aruteluks.

Tulemusrikast koostööd soovides

Toomas Sepp

Koostöökoja eesistuja, EKLVL president

Tallinnas, märts 2012

Programmi väljatöötajad

Kuulmisrehabilitatsiooni programmi väljatöötamisel osalesid:

- Eesti Kurtide Liit (EKL)
- Eesti Kuulmispuudega Laste Vanemate Liit (EKLVL)
- Eesti Implantaadilaste Selts (ILS)
- Eesti Vaegkuuljate liit (EVL)
- Eesti Pimekurtide Tugiliit (EPKTL)
- Eesti Viipekeele Tõlkide Ühing (EVKTÜ)
- Sotsiaalministeerium
- Tallinna Heleni Kool
- Tartu Hiie Kool
- SATÜK kõrvakliiniku kuulmise ja kõnestamise osakond

Sisukord

I Haridus	7
1. Diagnoosimise statistika ja rehabilitatsioonivajaduse väljaselgitamine	7
2. Alusharidus	8
3. Põhi- ja gümnaasiumiharidus	8
4. Kutse- ja kõrgharidus, elukestev õpe	10
5. Personali koolitamine	11
II Eesti viipekeel	12
1. Teadulik uurimine	12
2. Õpetamine	13
3. Viipekeele tõlketeenus	14
4. Pimekurtide tõlketeenus	15
5. Uued teenused	16
III Rehabilitatsioon ja teenused	17
1. Tehnilised abivahendid	17
2. Kuulmislanguse alase teadlikkuse suurendamine	18
3. Rehabilitatsiooniteenused pimekurtidele	19
4. Muud rehabilitatsiooniteenused	20
5. Sotsiaalne rehabilitatsioon	20
IV Tööhõive ja toimetulek	22
V Kuulmispuudega inimeste organisatsioonide areng	25
1. Tegevus ja koostöö	25
2. Organisatsioonide finantseerimine	26
3. Info ja kommunikatsioon	26
Lisad	27
Kontaktandmed	32

I Haridus

1. Diagnoosimise statistika ja rehabilitatsioonivajaduse väljaselgitamine

Olukorra kirjeldus

1. Vastsündinute kuulmise sõeluuringuid viiakse läbi üle Eesti kõikides sünnitusmajades v.a Hiiumaal. Sõeluuringuga hõlmatud 98% vastsündinutest.
2. Olemasoleva kuulmiskriiningu andmebaasi täiendamiseks ja edasiarendamiseks taotleti 2011. a novembris projektipõhist rahastust andmebaasi korrastamiseks ja haldamiseks.
3. Õppeasutustel (ka sotsiaalametnikel, nõustamiskomisjonidel, jt) puuduvad täpsed andmed eriõpetust vajavate kuulmispuudega laste kohta. Erikoolidel on raske ilma potentsiaalsete õppurite arvu ette teadmata planeerida oma tegevust.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Puudub riiklik kuulmispuudega laste andmebaas.	Muuta kuulmiskriiningu andmebaas ülevabariiklikuks. Kuulmislangusega laste andmed koondata meditsiinasutuste juures tegutsevatesse kuulmiskeskustesse (TÜ Kõrvakliiniku kuulmiskeskus).	SM, Statistikaamet, Kuulmiskeskused, EKLVL, ILS, erikoolid
2.	Haridusasutused ei saa ei arengukavas ega õppeaasta lõikes laste arvu ette planeerida (koolis, klassis, rühmas), kuna laste liikumine on kaootiline ja ette ennustamatu.	Tagada lastele varase eriõpetuse kättesaadavus nõustamiskomisjonide poolt õigeaegse suunamise kaudu (koostöös kuulmiskeskustega). Tagada kõigile lastevanematele info kättesaadavus kahe kooli erinevustest, õpetusviisidest ja põhieesmärkidest, samuti tavakoolide võimalustest, et lapsevanem suudaks oma lapse jaoks õigeaegselt õige otsuse langetada ning et iga laps saaks hariduse omandada temale sobival viisil. Koostada projektirahadega vastav informatsioon (EKLVL ja ILS koostöös koolide ja ametkondadega). (Õppe)nõustamine (sh tavakoolilapsed) koondada kahte kuulmispuudega laste erikooli (Tallinna Heleni Kool ja Tartu Hiie Kool).	SM, Statistikaamet, Kuulmiskeskused, EKLVL, ILS, erikoolid, KLÕPS

2. Alusharidus

Olukorra kirjeldus

1. Eestis ei ole alusharidus kohustuslik. Kuulmispuudega laste edasine käekäik ja haridustee sõltub sellest, kas laps on õigeaegselt (vähemalt 3. eluaastast alates) eriõpetust saanud.
2. Kuulmispuudega laste kooliks ettevalmistust annavad vabariigis kaks erikooli: Tallinna Heleni Kool (munitsipaal) 2–7aastastele ja Tartu Hiie Kool (riiklik) 5–7aastastele.
3. Kuulmispuudega laps võib saada küll tavalasteaia koha, kuid tavalasteaiad ei suuda pakuda vajalikke tugiteenuseid (surdoloogpeed, eripedagoog).
4. Eriõpetust ja varajast sekkumist vajavad ka kurtide vanemate kuuljad lapsed.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Kuulmispuudega laste alushariduse korraldamise lahendab iga omavalitsus ise.	Tagada riiklikult kõigile kuulmispuudega lastele varane eriõpetus (hiljemalt 3. eluaastast). Kuulmispuudega laste alusharidust peaks korraldama ja finantseerima riik.	HTM, Tallinna LV, kõik omavalitsused
2.	Kõigile kuulmispuudega lastele ei ole võimalik tagada varast sekkumist ja puudespetsiifilist eriõpetust (v.a Tallinn). Teisest omavalitsusest lapsi ei taheta lasteaeda võtta, kuna ei jätku kohti oma piirkonna lastele.	Lua Tartu Hiie Kooli juurde tingimused 3–7aastaste laste õpetamiseks. Tagada riiklik finantseerimine Tallinna Heleni Kooli lasteaiale (HTM poolt väljastada koolitusluba).	HTM, Tartu Hiie Kool, Tallinna Heleni Kool, omavalitsused
3.	Kõikjal Eestis, eriti Tallinnas, on suur (surdo)loopeedide ja eripedagoogide puudus.	Tartu Ülikoolis suurendada tasuta õppekohtade arvu logopeediks-surdoloogpeediks õppijatele.	HTM, TÜ eripedagoogika osakond, omavalitsused

3. Põhi- ja gümnaasiumiharidus

Olukorra kirjeldus

1. Venekeelne põhihariduse omandamine on võimalik vaid kahe kooli eriklassis (Narva Paju Koolis ja Tallinna 53. Keskkoolis).
2. Tartu Hiie koolis õpitakse eesti keelt kui emakeelt, Tallinna Heleni Koolis eesti keelt kui A-võõrkeelt.
3. Tavakoolides õppivate kuulmispuudega õpilaste pearaha on võrdne puudeta õpilaste pearahaga.
4. Põhiharidus omandatakse nii Hiie kui Heleni koolis 11 aastaga.

5. Gümnaasiumiharidust saab omandada tavakoolides või Tallinna Heleni Koolis.
6. Tartu Hiie Koolis õpetatakse põhikooli riikliku õppekava ja lihtsustatud õppekava (lihtsustatud õpe) alusel.
7. Tallinna Heleni Koolis õpetatakse põhikooli riikliku õppekava ja lihtsustatud õppekava (lihtsustatud õpe ja toimetulekuõpe) alusel.
8. Hooldusõppekava vajavad kuulmispuudega õpilased õpivad vaimu- ja/või liitpuudega õpilaste klassides/koolides.
9. Kuulmispuudega õpilaste klassi täituvuse piirnormiks on mitukümmend aastat olnud 12 õpilast, samas tavaõpilaste klassi täituvuse norm on langenud 36-lt 24-le.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Venekeelsetes tavakoolides ei võimaldata lastele puudespetsiifilist lisaabi, puuduvad vajalikud spetsialistid, tavaõpetajatel on vähesed teadmised erivajadusega lastest ja nende õpetamise meetodikast. Venekeelsed kuulmispuudega laste vanemad on vähem informeeritud oma lapse abistamise võimalustest.	Venekeelsetes tavakoolides õppivatele lastele tagada surdologopeediline abi, vajadusel abiõpetaja ning klassiõpetajate nõustamine. Aktiivsemalt kaasata venekeelsete laste peresid lastevanemate organisatsioonidesse. Vanematele õpetada eesti keelt.	Omavalitsused, ÕNK-d, TÜ eripeedagoogika osakond, EKLVL, ILS
2.	Kõik õpilased ei ole raskest kuulmispuudest ja lisaprobleemidest tingituna võimelised sooritama eesti keele kui emakeele lõpueksamit.	Vajadusel võimaldada sooritada ka Tartu Hiie Koolis põhikooli eesti keele lõpueksam A-võõrkeele eksamina.	HTM
3.	Tavakoolil puudub motivatsioon võtta vastu kuulmispuudega õpilasi – peljatakse lisatööd ja -kulusid ning tähelepanu teiste õpilaste arvelt. Teadlikkus kuulmispuudest ja sellega kaasnevatest probleemidest on madal.	Kehtestada tavakoolides õppivatele kuulmispuudega õpilastele vähemalt kahekordne pearaha. Teavitada üldsust ning vastavaid koole kuulmispuudega laste õpetamise eripärast. Korraldada õpetajatele seminare, koolitusi, nõustamist.	HTM, ÕNK-d, SA TÜK KK, KLÕPS
4.	Kuulmispuudega lapsele jõukohase õppekava määramine on raskendatud, sest psühhiaatritel ja psühholoogidel puudub pädevus (ja ka vajalikud hindamisvahendid) mitteverbaalsete laste adekvaatseks hindamiseks.	Leida võimalusi mujal kasutatavate kuulmispuudega ja kõnetute laste arengu hindamise mitteverbaalsete testide kohandamiseks ja kasutamiseks. Vajadusel kaasata otsuste tegemisse ka vastavate õppenõustamiskeskuste surdopedagoogid.	ÕNK-d, nõustamiskomisjonid
5.	Kuulmispuudega lapsed vajavad tavaõpilastest rohkem tähelepanu ja individuaalset lähenemist, mida suur klass ei võimalda.	Kinnitada kuulmispuudega laste koolis klassitäituvuse piirmääraks 8 õpilast.	HTM

4. Kutse- ja kõrgharidus, elukestev õpe

Olukorra kirjeldus

1. Kutse- ja kõrghariduse omandamine ning täiendkoolitus kuulmispuudega inimestele on võimalik tavakutsekoolides ja kõrgkoolides. Vajadusel kasutatakse viipekeele õpingutõlki. Kutseharidussüsteemis on erivajadusega õpilasele ette nähtud kahekordne pearaha, kool tasub tõlgikulud.
2. Kõrgkoolides tellib tõlgi üliõpilane ise ja tasub vastavalt projektile Primus.
3. Täiendõppeks on töötavatel inimestel võimalik saada täiendkoolitustoetust (kolme aasta jooksul 614 eurot).
4. Riigi erikoolide pedagoogide palgamäärad on HTM määrusega kehtestatult kõrgemad kui munitsipaalerikoolide palgamäärad (samad tavakooliõpetajate palgamääradega).
5. Nõudmised erikooli pedagoogidele on kõrgemad kui tavakooli õpetajatele (erimetoodika valdamine, õpilaste füüsiline abistamine, soovitavalt viipekeele ja sörmendamise oskus).
6. Kuulmispuudega lastele sobivad ja nende arengut toetavad õppematerjalid praktiliselt puuduvad. Tavakooli õpikud ei ole keelelise ülesehituse poolest lastele jõukohased.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Viipekeele õpingutõlgid asuvad suuremates linnades (Tallinn, Tartu, Pärnu, Viljandi), seega vaid nendes linnades on võimalik õppida kutse- või kõrgkoolis. Kõrgkoolide projekt Primus lõpeb 2012. aastal. Mittetöötavatel kuulmispuudega inimestel pole võimalusi täiendkoolitustoetust saada.	Tagada õpingutõlkide rahastamine HTM poolt nii kutse- kui kõrghariduse saamiseks.	HTM
2.	Koolides on eripedagoogidest ja (surdo)logopeedidest suur puudus. Pedagoogidel pole motivatsiooni erikoolis töötamiseks, kus on täiendavad nõuded kvalifikatsioonile ja lisaoskustele.	Ühtlustada riiklikult erikoolide õpetajate alampalgamäärad olenemata kooli alluvustüübist. Kehtestada erikoolide ja -lasteaedade õpetajatele 25% kõrgem alampalgamäär võrreldes tavakooli õpetajatega.	HTM
3.	Erikoolide õpetajad valmistavad valdava osa õppematerjalidest ise või kohandavad olemasolevat – sellest tingituna on pedagoogidel suur tasustamata lisa koormus.	Leida täiendavaid võimalusi kuulmispuudega õpilastele sobivate õppematerjalide koostamiseks ja autorite töö tasustamiseks erinevate projektikonkursside kaudu. Doteerida kirjastusi erivajadusega õpilaste õpikute väljaandmisel. Jätkata vastavate meetodiliste materjalide väljaarendamist.	HTM, KLÕPS, erikoolid

5. Personali koolitamine

Olukorra kirjeldus

1. Tartu Ülikoolis valmistatakse ette eripedagooge ja logopeede, kuid riiklik õppekohtade arv ei kata tegelikku vajadust nende spetsialistide järele.
2. Tartu Ülikoolis spetsialiseerumine surdopedagoogika ja surdologopeedia alal puudub, väljaõpe toimub erikoolides kohapeal.
3. Tallinna Ülikooli eripedagoog-nõustaja eriala lõpetanud vastavad formaalselt erikoolis töötamise kvalifikatsiooninõuetele, aga sisuliselt puuduvad lõpetajatel teadmised nii pedagoogikast kui metoodikast, rääkimata eripedagoogikast ja erimetoodikast.
4. Eestis ei valmistata ette pedagooge tööks kurtide, pimedate ja pimekurtide lastega.
5. Tavakooliõpetajad saavad vajaduse korral puudespetsiifilist nõustamist Tartu Hiie Kooli ja Tartu Emajõe Kooli nõustamiskeskuste spetsialistidelt.
6. Eesti Pimekurtide Tugiliit täidab riigi funktsioone. Hilton/Perkins programmi toetamisel koostöös Tartu Ülikooliga ja Tallinna Ülikooliga on korraldatud täiendkoolitusi pimekurtide laste õpetajatele.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Eestis pole võimalik saada tüflosurdopedagoogilist, surdologopeedilist ja viipekeelet alast baas- ja täiendkoolitust. Pedagoogiks õppides puudub võimalus õppida lisaerialana viipekeelt ja omandada tüflopädagoogika alaseid teadmisi, et asuda tööle kurtide ja/või pimedate lastega.	Koostöö jätkamine ülikoolidega. Riikliku koolitustellimuse ja täiendkoolitust vajaduse väljaselgitamine ja korraldamine, et arendada Eestis kurtide ja pimekurtide õpetajate ettevalmistust. Leida võimalusi täiendõppeks välisriikides.	HTM, TÜ, TLÜ

II Eesti viipekeel

1. Teaduslik uurimine

Olukorra kirjeldus

1. Teaduslikke uurimusi eesti viipekeelest on vähesel määral, valdkond vajab edasiarendamist. Viimaste aastate jooksul on läbi viidud uuringute arv kasvanud, kaitstud on esimesed eesti viipekeelt ja Eesti kurtide kogukonda käsitlevad doktoritööd, välja on antud viipekeele kui teise keele õpetamise õpik (Regina Paabo, *Viibelda on mõnus*, 2010).
2. Läbi viidavad uuringud oleksid aluseks eesti viipekeele õpetamise metoodika väljatöötamiseks ja sõnaraamatu koostamiseks.
3. Esimesed ja seni ainsad eesti viipekeele sõnastikud ja kogumikud on:
 - *Kõnelevad käed* (1988),
 - *Abimaterjale eesti viipekeele omandamiseks* (1990),
 - *Eesti kristlikud viiped* (1990),
 - *Viibelda on mõnus* (2010), e-raamatuna koos videotega 2012,
 - CD-d *Loodusõpetuse sõnastik* ja *Jussikese seitse sõpra* (2003),
 - DVD *E-viiped: Maailm ja Eesti* (2008).
4. Eesti Keele Instituudis jätkub viipekeele veebipõhise sõnastiku koostamine eesti keele põhisõnavara sõnastiku baasil. 2011. aasta sügisel ilmus eesti viipekeele aabits (R. Paabo).
5. Projekti „Spread the Sign“ veebilehel www.spreadthesign.com on alates 2011 ka eesti viipekeele sõnastik, ligi 8000 viibet filmitakse koostöös Tallinna Heleni Kooli vabatahtlikega.
6. 2007. a. märtsist kehtis Keeleseaduse redaktsioon, mis tunnustas eesti viipekeelt iseseisva keelena. 1.07.2011 jõustunud uuest Keeleseadusest on aga eelmises seaduses riigile pandud kohustus soodustada eesti viipekeele ja viibeldud eesti keele kasutamist ja arengut välja jäetud.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Teaduslike uurimuste vähesus.	Viia läbi teaduslikke uurimusi, kirjelda eesti viipekeelt.	HTM, EKI, EKL, TÜ, EKNO, KomaKe
2.	Kurtidest viipekeele uurijate puudus. Praegu uurivad eesti viipekeelt enamasti kuuljad.	Soodustada kurtide keeleteadusealaseid õpinguid, luua võimalusi kurtidele keeleteaduse ja viipelingvistika õppimiseks ning osalemaks viipekeelealastes uuringutes, propageerida viipekeele uurimise võimalusi ja vajalikkust kurtide hulgas.	HTM, EKI, EKL, TÜ, EKNO, KomaKe

3.	Teaduslikele uurimustele rajaneva viipekeele õpetamise metoodika ja õppematerjalide puudumine.	Koostada eesti viipekeele uurimustele rajanevad metoodilised õppevahendid nii eesti viipekeele kui esimese keele kui eesti viipekeele kui võõrkeele õpetamiseks.	HTM, EKI, EKL, TÜ, EKNO, KomaKe
4.	Eesti viipekeele sõnaraamatu puudumine.	Koostada eesti viipekeele sõnaraamat. Jätkata eesti viipekeele sõnaraamatu koostamiseks tehtavaid töid, anda välja sõnaraamat lisaks veebipõhisele sõnaraamatule ka trükitud kujul.	HTM, EKI, EKL, TÜ, EKNO, KomaKe
5.	Eesti viipekeele grammatika süstemaatilise kirjelduse puudumine.	Koostada eesti viipekeele uurimustele tuginedes eesti viipekeele grammatika kirjeldus.	HTM, EKI, EKL, TÜ, EKNO, KomaKe

2. Õpetamine

Olukorra kirjeldus

1. Viipekeelt kui võõrkeelt on Eestis õpetatud alates 1989. aastast, Tartu Ülikoolis riiklikul finantseerimisel alates 1990. aastast. Viipekeelt esimese keelena õpetatakse alates 1994. aastast Tallinna Heleni Koolis.
2. Olemas on eesti viipekeele õpetamise ainekavad erinevatele tasemetele, kuid puuduvad eesti viipekeele õpetamise riiklikud ainekavad.
3. Vajadus kakskeelse hariduse juurutamiseks kurtide õpetamisesse ja viipekeele õpetuse juurutamine implantaadilastele.
4. Viimasel ajal on tekkinud vajadus eesti viipekeele õpetamiseks immigrantidele.
5. Viipekeele õpetajatel puudub vastav teoreetiline ettevalmistus. Viipekeeletõlkide OÜ viib läbi viipekeele grammatika koolitusi kurtidele ja kuuljatele (42 tundi).

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Puudub eesti viipekeele kui esimese keele õpetamise riiklik ainekava, eesti viipekeele kui esimese keele õpetamise metoodika ja vastava koolitusega õpetajad.	Koostada eesti viipekeele kui esimese keele õpetamise riiklik ainekava, luua selle väljatöötamiseks HTM juurde vajaliku ainekomisjon .	HTM, TÜ, kurtide koolid
2.	Puudub ühtlane keeleõppe süsteem ja publitseeritud teaduslikele uurimustele põhinevad metoodilised õppevahendid eesti viipekeele kui esimese ja teise keele õpetamiseks. Ebapiisav on praeguste keeleõpetajate teoreetiline ettevalmistus.	Metoodiliste aluste väljatöötamine nii eesti viipekeele kui esimese keele kui ka võõrkeele õpetamiseks. Vastavate õppematerjalide koostamine ja väljaandmine.	HTM, TÜ, EKL, EKI, kurtide koolid, EKLVL, KomaKe

3.	Puudub eesti viipekeele õpetamise süsteem implanteeritud lastele. Implanteeritud laste vanemad ei pea viipekeele oskust vajalikuks.	Lua eesti viipekeele õppimise võimalus tavakoolides õppivatele implanteeritud lastele.	HTM, EKLVL, EKL, ILS
4.	Kõikides kurtide koolides ei õpetata eesti viipekeelt eraldi õppeainena; kindlustatud ei ole viipekeelse keskkonna olemasolu lasteaedades.	Viipekeel õppeainena kurtide koolides ja lasteaedades, viipekeelse suhtlemis-võimaluse kindlustamine lasteaedades. Selle eelduseks on esimese ülesande täitmine.	HTM, kurtide koolid, Viipekeeletõlki-de OÜ, TÜ
5.	Vastavat ettevalmistust omavate eesti viipekeele õpetajate vähesus.	Koolitada eesti viipekeele õpetajaid nii eesti viipekeele kui esimese keele õpetamiseks ja eesti viipekeele kui võõrkeele õpetamiseks.	HTM, EKL, TÜ, EKLVL, KomaKe, EKNO
6.	Üldsuse vähenenud teadlikkus kurtusest ja viipekeelest.	Eesti viipekeele ja kurtide kogukonna propageerimine, info levitamine. Lua riiklikult finantseeritav infojuhi töökoht kurtide liidu juurde.	EKL, EKLVL, EKNO, HTM, SM

3. Viipekeele tõlketeenus

Olukorra kirjeldus

1. Viipekeeletõlkide kutsestandard on kinnitatud 16.06.2005. Eesti Viipekeeletõlkide ühing (EVKTÜ) kui kutset omistav organ viib läbi kutseeksameid.
2. Seisuga 01.08.2011 on Eestis 25 kutset omavat tõlki, neist 16 III tasemega, 6 IV tasemega ja 3 tõlki V tasemega. Kutsetunnistuse olemasolu saab kontrollida ja jälgida Kutsekoja kodulehel (www.kutsekoda.ee).
3. Alates 2006. aasta sügisest toimub TÜ Haridusteaduskonnas vastuvõtt eesti viipekeele tõlgi erialale, 16 riiklikku õppekohta. Õpe toimub rakendusliku kõrghariduse baasil, 3 aastat. Alates 2006. aastast on vastu võetud kolm gruppi:
 - 2006 astus sisse 7, neist lõpetasid 4;
 - 2007 astus sisse 9, neist on lõpetanud 5;
 - 2009 astus sisse 7.
 - 2011/2012 õppeaastal õpib Tartu Ülikoolis viipekeeletõlgi eriala 9 üliõpilast.
4. Loodud on materiaaltehniline baas (keeleklass) viipekeeletõlkide koolitamiseks, mis vajab kaasajastamist ja täiustamist. Olemas on hea erialakirjanduse valik. Vajaka on professionaalsetest õpetajatest, eelkõige eesti viipekeele õpetajatest.
5. Praegune õppekava on üles ehitatud kolmeaastasele nominaalajale, mis annab rakendusliku kõrghariduse. Selleks, et tagada häid oskusi, tuleks õppeaega pikendada neljale aastale ning suurendada õppekavas keele- ja tõlgipraktika mahtu.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	<p>Viipekeele tõlketeenuse kvaliteet ja kättesaadavus ei ole kogu riigis ühtlane ja piisav.</p> <p>Viipekeele tõlketeenuse maht on regioniti erinev, tõlketundide minimaalne kättesaadavus on riiklikult reguleerimata.</p> <p>Kuulmispuudega üliõpilastele ja kutsekoolide õpilastele ei ole tagatud tõlketeenust vajalikus mahus.</p>	<p>Suurendada kuulmispuudega inimestele finantseeritava tõlketeenuse mahtu. Ühe võimalusena kaaluda riiklikult finantseeritavate töökohtade loomist viipekeele-tõlkidele.</p>	EKL, KOV, SM, tõlkekeskused
2.	<p>Ülikoolis eesti viipekeele tõlgi eriala lõpetanud üliõpilased ei saa rakendust tööturul, sest kohalike omavalitsuste teenuste osutamise poliitika soodustab vastavat ettevalmistust ja kutsetunnistust mitteomavate viipekeele valdajate rakendamist teenuse osutamisel.</p>	<p>Toetada viipekeeletõlkide koolitust ja selle jätkusuutlikkust Tartu Ülikoolis (soovitav riiklik tellimus vähemalt 16 õppekohta kahel aastal kolmest).</p> <p>Rakendada viipekeeletõlgi eriala üliõpilastele riiklikult finantseeritav kutseaasta (töötamine mentorite juhendamisel). EVKTÜ on koostanud juhendi töökogemuse aasta läbiviimiseks, mida peaksid juhendamisel aluseks võtma kõik Eestis tegutsevad tõlkekeskused.</p> <p>Muuta viipekeeletõlkide töötasu tööturul konkurentsivõimeliseks.</p>	HTM, TÜ, EKL, EVKTÜ, KOV, EKL, EVKTÜ, tõlkekeskused
3.	<p>Puudub ühtne viipekeele tõlketeenuse osutamise standard, mis sätestaks nõuded viipekeele tõlketeenuse osutajatele.</p> <p>Puudub teenuse osutajate sertifitseerimissüsteem.</p>	<p>Käivitada riiklikult finantseeritav viipekeeletõlkide täiendõppe süsteem.</p> <p>Välja töötada viipekeele tõlketeenuse osutamise standard ja teenuse osutajate sertifitseerimise süsteem. Standard peaks sätestama miimumnõuded viipekeele tõlketeenuse osutajatele tõlkide arvu, kutsealase ettevalmistuse ja teenuse osutamise protseduuride osas.</p> <p>Teha vastavad ettepanekud seadusandluse muutmiseks minimaalse viipekeele tõlketeenuse mahu tagamiseks.</p>	HTM, TÜ, EVKTÜ EKL, SM, tõlkekeskused, Harri Paabo õigusbüroo

4. Pimekurtide tõlketeenus

Tõlketeenus on pimekurtidele kättesaadav, kuid teenuse kvaliteet vajab parandamist. Tartu Ülikooli viipekeele tõlkide õppekavas on sissejuhatus pimekurtusesse valikainena olemas, kuid pädevaid loengupidajaid praktiliselt ei ole. Koostatud on EVKTÜ poolt esimene viipekeeletõlkide täiendkoolituse kava "Tõlkimine pimekurtidele", millele puudub rakendus, kuna pole rahastust ega õppijaid. EPKTL poolt on välja antud esimesed meetodilised materjalid *Viipeleme koos, Pimekurtide saatmise tehnika*.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Piiratud on tõlkide arv, kes on saanud praktilise kogemuse tööks pimekurtidega.	Viia läbi viipekeeletõlkide täiendkoolitusi tööks pimekurtidega. Jätkata meetodiliste materjalide tõlkimist. Anda välja materjale pimekurtuse ja taktilise viipekeele ning pimekurtidele tõlkimise kohta.	EPKTL, EVKTÜ

5. Uued teenused

Olukorra kirjeldus

1. Eesti viipekeelt valdavatele kuulmispuudega inimestele osutatakse eesti viipekeele tõlke-teenust. Puudub info vahendamise teenus hiliskurdistunutele ja vaegkuuljatele, kes ei valda eesti viipekeelt, kuid vajavad suhtlemisel suulise kõne vahendamist kirjalikku keelde, st kirjutustõlget.
Tutvutud on vastava teenuse osutamise Soomes, Eesti Vaegkuuljate Liit on soetanud vajalikke vahendied. Tehtud on mõningaid ettevalmistusi tutvumaks kiirkirja õppimise võimalustega.
2. Ümberjutustamise teenus, mida vaegkuuljate liidus on aastaid praktiseeritud, tuleks lisada teenuste nimekirja.
3. Kaugtõlke teenust ei ole Eestis veel rakendatud. Kaugtõlke teenus võimaldab kurtidel suhelda kuuljatega telefoni teel kõne vahendamisega suulisest keelest viipekeelde ja vastupidi. Teiselt poolt võimaldab see kurdil ja kuuljal suhelda nii, et tõlk ei viibi füüsiliselt suhtlussituatsioonis, vaid tõlkimine toimub videoühenduse kaudu.
4. Kuulmislangusega isikutel puudub kuuljatega võrdväärne ühendus hädaabinumbri SMS 112 teenus on loomisel.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Puudub vajalik tehnika ja vajaliku ettevalmistusega inimesed kirjutustõlke teenuse väljaarendamiseks.	Kirjutustõlke teenuse osutajate koolitamine. Vastava tehnilise baasi loomine (programmid ja aparatuur). Teenuse rakendamine.	EKL, SM, HTM, EVKTÜ, Viipekeeletõlkide OÜ, EVL
2.	Välja arendamata on kaugtõlke teenus.	Töötada välja ja rakendada Eesti tingimuste jaoks sobivad kaugtõlke teenuse vormid.	SM, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Viipekeeletõlkide OÜ, EKL

III Rehabilitatsioon ja teenused

1. Tehnilised abivahendid

Olukorra kirjeldus

1. Sotsiaalhoolekande seadus sätestab ühe sotsiaalteenusena proteeside, ortopeediliste ja muude abivahendite andmise. Abivahendite saamise võimalused on reguleeritud sotsiaalministri määrusega „Tehniliste abivahendite taotlemise ja soodustingimustel eraldamise tingimused ja kord“. Antud määrus sätestab kuulmisabivahendite kompensatsioonimäärad erinevatele vanusgruppidele ning kompenseeritavad abivahendid.
2. Riigieelarvega on määratud iga-aastased kompensatsioonisummad, mis eraldatakse maakondadele. Maakonnad sõlmivad abivahendeid müüvate ettevõtetega lepingud abivahendite kompensatsioonisummade osas.
3. Viimaste aastatega on suurenenud nende inimeste arv, kes jäävad kuulmisabivahendi ootejärjekorda, kuna kõikide abivajajate vajadusi ei suuda praegune kompensatsioonisüsteem rahuldada. Eri maakondades on abivahendite järjekorrad erineva pikkusega, ulatuses kohati mitmesaja patsiendini.
4. Järjekordi põhjustab ühelt poolt kuulmisabivahendite kallinemine (neile lisandus käibemaks) ning teisalt kuulmislangusega inimeste üha suurenev teadlikkus ning vajadus säilitada kuulmislanguse tekkides senine eluviis ja toimetulek.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Riigipoolse dotatsiooniga kuulmisabivahendite saamiseks on liiga pikad järjekorrad.	Taotleda kuulmisabivahendite doteerimiseks riiklike rahaliste vahendite suurendamist.	SM, RM, EKL, EVL, kuulumiskeskused
2.	Pensionäridel ei ole piisavalt võimalusi soetada kvaliteetseid kuuldeaparaate, kuna kehtivad piirlimiidid (2011. a 223,69 eurot kuuldeaparaadi kohta).	Doteerida kõikidele vanusegruppidele kuuldeaparaate võrdselt 90 %-lise soodustusega.	SM, EKL, EVL, kuulumiskeskused
3.	Vähekindlustatud kuulmislangusega inimestel on raskusi igapäevast toimetulekut toetavate kuulmisabivahendite saamisel (näit häiresüsteemid) nende väikese riigipoolse dotatsioonisumma tõttu.	Suurendada signaliseerimise ja osutamise abivahendite ning heli ülekandesüsteemide dotatsiooniprotsenti 50 %-lt 90 %-le ning laenutuse protsenti 60 %-lt 80 %-le.	SM, EKL, EVL, kuulumiskeskused

4.	Erinevates maakondades on kuulmisabivahendite (sh sisekõrva- ja luukuulmisimplantaadi kõneprotsessorite, tarvikute ja tagavaraosade) järjekorrad erineva pikkusega.	Kehtestada selged reeglid erinevate kuulmisabivahendite saamiseks tingimustes, kus koheselt ei ole võimalik kõiki taotlusi rahuldada.	SM, EKL, EVL, kuulumiskeskused
		Maakondlike summade jagamisel SM-s arvestada tekkinud järjekordade pikkusi, mitte maakonna elanike arvu.	SM, kuulumiskeskused
5.	SI kõneprotsessori patareisid kulub implantaadikasutajatel 1 tk päevas.	Taotleda kõneprotsessori patareide viimist tehniliste väikeabivahendite loetellu ning nende kompenseerimist 90 %-liselt.	SM, ILS, EKLVL
6.	Raadiosagedusega ülekandesüsteemide (FM) tagavaraosad ei kuulu kompenseeritavate abivahendite nimekirja.	Taotleda raadiosagedusega ülekandesüsteemide tagavaraosade viimist kuulmisabivahendite loetellu 90%-lise soodustusega.	SM, EKLVL
7.	Luukuulmisimplantaat BAHA kõneprotsessor ei kuulu kompenseeritavate abivahendite hinnakirja.	Taotleda BAHA kõneprotsessori lülitamist kompenseeritavate abivahendite hinnakirja 90 % soodustusega.	SM, EKLVL
8.	Kuulmisabivahendite kasutamiseõpetus pole piisav.	Lua maakondlikul tasemel abivahendite kasutamise õpetuse süsteem, mida koordineerib Eesti Vaegkuuljate Liit. Anda välja erinevaid voldikuid, mis selgitavad abivahendite kasutamist, hooldust, tööpõhimõtteid jmt.	EVL, KOV, SM, kuulumiskeskused

2. Kuulmislanguse alase teadlikkuse suurendamine

Olukorra kirjeldus

1. Ühiskonna teadlikkus kuulmislanguse ja kurtusega seotud probleemistikast on puudulik.
2. Üha suurem arv kuulmislangusega inimestest on tööealised (51%). Kuulmislanguse tekketähtaeg „nooreneb“.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Erinevad spetsialistid (psühhiaatrid, psühholoogid) ei ole piisavalt kursis kuulmislangusega/kurtide inimeste eripäraga ning seetõttu võib kannatada ravi kvaliteet.	Kuulmispuude spetsiifikat puudutavate teadlikkuskoolituste (sh viipekeele) korraldamine erinevatele spetsialistidele.	SM, HTM, TÜ, EKL, EKLVL, EVL, ILS
2.	Kuulmiskahjustuste ennetustööle pööratakse vähe tähelepanu. Töövõtjate ja tööandjate vähene teadlikkus heast kuulamis- ja töökeskkonnast (mürakahjustustest hoidumine).	Taotleda lisavahendeid kuulmis- ja -kaitsele tehtavale tööle.	SM, EPI Koda, EVL
3.	Tööandjate teadlikkus kuulmislangusega/kurtide töövõtja vajadustest on puudulik.	Korraldada tööandjatele koolitusi kurtide/kuulmislangusega inimeste vajadustest tööturul.	Eesti Töötukassa, EKL, EVL, EVKTÜ

3. Rehabilitatsiooniteenused pimekurtidele

Olukorra kirjeldus

1. Sõltuvalt pimekurtuse põhjustest eristatakse sünnipäraseid pimekurte või pimedaid/vaegkuuljaid. Omaette rühma moodustavad liitpuudega pimedad ja vaegnägijad lapsed. Pimekurdid kasutavad nägemis- ja kuulmispuudega inimestele mõeldud ja momendil kättesaadavaid abivahendeid.
2. Pimekurtide rehabilitatsioonis võetakse arvesse erinevate puuetega inimeste ühingu arvamusi ja ettepanekuid rehabilitatsioonisüsteemi parandamiseks.
3. Pimekurtidele on olemas alljärgnevad teenused:
 - Funktsionaalse nägemise ja kuulmise hindamine;
 - Kahjustatud nägemise ja kuulmise kasutamissopeetus;
 - Abivahendite määramine ja kasutusõpetus;
 - Kommunikatsioonivormi valimine ja õpetamine (verbaalne kõne, sõrmendamine, viipekeel, punktkiri, augmentatiivne suhtlemine jne);
 - Orienteerumine ja liikumine;
 - Kommunikatsioonivahendite valimine ja kasutusõpetus: kommunikaatorid, masinkiri, arvuti kasutusõpetus jne taktiiline suhtlemine;
 - Suhtlemispartnerite ja vanemate nõustamine ja koolitamine (valitud kommunikatsioonivormi);
 - Varajane sekkumine lapse arengusse, toetava võrgustiku moodustamine;
 - Toimetulekuõpetus nägemise või kuulmise puudumisel.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Ei osata klassifitseerida pimekurtust, kui lapse või täiskasvanu uurimisel selgub, et tal on nii nägemis- kui kuulmispuue (ka kerge kuulmispuude puhul).	Vajalik kaasata pimekurtide spetsialist pimekurtuse klassifitseerimiseks.	EPKTL, SM
2.	Riikliku rehabilitatsioonisüsteemi arendamisel ei ole võetud arvesse erinevate puudeliikide omapära. Õpetamisel ja rehabiliteerimisel ei saa otseselt kasutada ainult nägemis- või kuulmispuudega inimestele välja töötatud meetodikat, vaid tuleb käsitleda pimekurtust omaette puudena ja selleks ettenähtud meetodeid.	Kinnitada igale puudeliigile (kurtidele, pimekurtidele) eraldi rehabilitatsiooniteenuste nimekiri, mis arvestaks puudeliikide eripära.	SM, EPKTL, EPIKoda, EKL, EVL, EKLVL

3.	Puudega inimeste organisatsioonidel ei ole piisavalt ressursse rehabilitatsiooniteenuste osutamiseks selles mahu, mida vajatakse.	Pimekurtidele rehabilitatsiooniteenuse osutamisel tuleks kaasata Pimekurtide Tugiliidu spetsialiste. Jätkata koostööd SM-ga (PITRA 2) rehabilitatsioonisüsteemi väljaarendamisel. Välja töötada koolitussüsteem spetsiifiliste puudeliikidega töötavatele spetsialistidele. Kuna antud momendil on koolitus puudespetsiifiliste liitude õlul. Täiendada abivahendite nimekirja.	SM, EPKTL, EPIKoda, EKL, EVÜ, EKLVL
----	---	---	-------------------------------------

4. Muud rehabilitatsiooniteenused

Olukorra kirjeldus

1. Rehabilitatsiooniteenuste kättesaadavus on maakonniti ja omavalitsuseti väga erinev. Kohati on teenuste kättesaamine kuulmislangusega inimesele ja/või tema perele liiga ressursimahukas.
2. Hiliskurdistunutel on raske muutunud olukorras (kuulmislangus/kurtus) omandada uusi kommunikatsioonimeetodeid.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Implanteeritute elukohajärgne rehabilitatsioonisüsteem on puudulik.	Implanteeritute elukohajärgse rehabilitatsioonitoe süsteemi arendamine. Koolituste ja nõustamise tagamine elukohajärgsetele spetsialistidele (kasvatajad, õpetajad, sotsiaaltöötajad).	KOV, SA TÜK KK, SM, EKLVL
2.	Rehabilitatsiooniteenused ei vasta kuulmislangusega inimeste tegelikele vajadustele.	Selgitada välja tegelik rehabilitatsioonivajadus ning tagada vajalike teenuste elluviimine praktikas.	Koostöökoda, Kuulmiskeskused
3.	Hiliskurdistunutele ja kõnetutele täiskasvanutele ei pakuta piisavalt võimalusi õppida suultlugemist ja/või viipekeelt.	Luu suultlugemise ja viipekeele õpetamise süsteem.	SM, HTM, TÜ

5. Sotsiaalne rehabilitatsioon

Olukorra kirjeldus

1. Valdavalt on ühiskonnast eemal liitpuudega kurdid, neile ei leia kaitstud töökohti ja on vähe vaba aja sisustamise võimalusi.
2. Kurdid, pimekurdid lastekodulapsed ja täiskasvanud on üle vabariigi laiali erinevates hooldekandeesutustes, kus ei osata nendega piisavalt suhelda ega neid õpetada, kasvatada, arendada.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Liitpuudega kurdid noored on ühiskonnast eraldunud.	Luuu päevakeskusi, kaitstud töökohti liitpuudega kurtidele tegevuse leidmiseks ja ühiskonda kaasamiseks.	SM, KOV-d
2.	Kurdid ja pimekurdid lapsed ja täiskasvanud on ühiskonnast isoleeritud ja kannatavad suhtlemisvaeguse all.	Koondada kurdid ja pimekurdid lastekodulapsed ja kurdid eakad ühtekahte hoolekandeesutusse, tagades sobiva suhtlus- ja elukeskkonna. Samuti töötaksid neis asutustes vajalikud spetsialistid.	SM, KOV-d

IV Töehõive ja toimetulek

Olukorra kirjeldus

1. Eestis on kuulmispuudega inimesi 10–20 protsenti elanikkonnast¹, nende seas 1500–2000 kurti. Eesti Vaegkuuljate Liidu 2011. a küsitluse põhjal (40 vastajat) on töötavaid kurte ja vaegkuuljaid hetkel keskeltläbi 62 protsenti tööealistest kuulmispuudega inimestest. Vähesel määral ei saa küsitluse tulemusi üldpopulatsioonile üldistada².
2. Tänu toetatavate teenuste (viipekeele tõlketeenus ja nõustamisteenus) arengule on paranenud kurtide ja vaegkuuljate hariduse ja kutseõppe võimalused ja kuulmispuudega inimeste toimetulek avatud tööjoturul.
3. Kuulmispuudega inimesed töötavad näiteks järgmistel ametialadel: õpetaja, sotsiaaltöötaja, õmbleja, põetaja, puusepp, ehitaja talupidaja, müüja, raamatupidaja, koristaja jm. Vaegkuuljate seas on ka palju tippspetsialiste, kes on saanud mitmekülgse ja väärtusliku hariduse. Aina rohkem kuulmispuudega inimesi on tööle asunud välismaale või plaanivad seda lähiajal teha. Töö leidmist Eestis peab raskeks või väga raskeks suurem osa kuulmispuudega tööealistest inimestest².
4. Töö mitteleidmise põhjusi: sobivat tööd ei ole, eelarvamused tööandja poolt, asukoht ääremaal, vajalike kogemuste puudumine, nõutava hariduse puudumine, suhtlemist takistavad kuulmispuue ja kõnehäired, tihe konkurents, suhtlemisprobleemid, kurtidel viipekeelse keskkonna puudumine. Vaegkuuljatele on oluline ka võõrkeelte oskus, mis kipub kesiseks jääma. (Allikas: EVL, Töehõive ja toimetuleku küsitlus).
5. Sotsiaaltoetuste arvutamise aluseks on puuetega inimeste sotsiaaltoetuste määr. Sotsiaaltoetuste määr 2011/2012. aastal on 25,57 eurot³.
6. Paljude kuulmispuudega inimeste igakuine sissetulek jääb alla 400 €, sageli on see veel väiksem. Raha ei jätku piisavalt toiduks, riieteks, tehniliste abivahendite jaoks, viipekeele tõlgi, laste koolitamise, ravimite, kodumasinade, eluasemelaenu jaoks².
7. Ametlikult töötuks registreerunud on võimalik saada tasuta ametikoolitust riigi kulul. Töötaval kuulmispuudega inimesel on võimalik taotleda täiendkoolitustoetust.
8. Täienduskoolitustoetust makstakse tegelike koolituskulude osaliseks hüvitamiseks kuni 24-kordses sotsiaaltoetuste määras kolme kalendriaasta jooksul.
9. 2003. aastast tegutseb EKL juures Tallinna LV poolt projektipõhiselt finantseeritud sotsiaalnõustaja. EVL juures selline ametikoht seni puudub.

10. Viipekeele tõlketeenuse tasustamine kutsekoolides on ebakindel. Kirjutustõlget ei finantseerita üldse.
11. Maal elavatele kurtidele on toetavad teenused väga raskelt kättesaadavad.
12. Puudega ja pensioniealised kurdid on laiali erinevates hooldekodudes, kus personalil puudub viipekeele oskus ja kurtidel on suur suhtlemispuudus.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Kurtide ja vaegkuuljate tööhõive ja töötuse kohta puudub vastav statistika.	Viia läbi süstemaatiline statistiliste andmete kogumine kurtide ja vaegkuuljate tööhõive kohta.	SM, Tallinna LV, EVL, EKL, EPI Koda
2.	Toetustega ei ole kursis ei kuulmispuudega inimesed ega tööandjad. On olemas sotsiaalmaksu soodustus tööandjatele, kui võetakse tööle töövõimetusega isik, samuti on olemas toetused kuulmispuudega inimesele, aga teadlikkus nende osas on madal.	Teavitada tööandjaid ja kuulmispuudega inimesi olemasolevatest võimalustest töö ja koolituse vallas.	SM, Tallinna LV, Tööturuamet, Tööandjate Keskkliit, EVL, EKL, EPI Koda
3.	Riik maksab sotsiaalmaksu äriühingu, mittetulundusühingu, sihtasutuse või füüsilisest isikust ettevõtja töötaja eest, kes saab töövõimetuspensioni. Töövõimetuspensioni saava töötaja eest maksab riik sotsiaalmaksu sotsiaalmaksuseaduse § 2 nimetatud kuumääralt (2011. aastal 278,02 eurolt). Tasu osalt, mis ületab kuumäära, maksab sotsiaalmaksu äriühing, mittetulundusühing, sihtasutus või füüsilisest isikust ettevõtja ⁴ . Toetused ja soodustused ei ole märkimisväärsed ega motiveeri tööandjat puudega inimest tööle võtma. Sotsiaalmaksu soodustus peaks olema oluliselt suurem, et motiveerida tööandjaid otsustama puudega inimese kasuks.	Tööandjate huvitatuse tõstmine kuulmispuudega (igasuguse puudega) inimese töölevõtmisel peaks olema tagatud erinevate piisavate maksusoodustustega.	SM, Justiitsministeerium, EPI Koda

4.	Kompensatsioon kuulmisabivahendite jaoks: tööealistele isikutele, kellel on kuulmislangus alates 30 dB – 90%, kuid kompensatsioon ei ületa 287,6 €; vanaduspensioniealistele isikutele – 90 %, kuid kompensatsioon ei ületa 223,69 € ⁵ . Kuulmisabivahendid on võrreldes sissetulekuga kallid, praegune kompensatsioon ei ole piisav. Kuulmisabivahend on vaegkuuljale toimetulekuks väga oluline.	Suurendada abivahendite (kuuldeaparaadid) toetust 90 %-ni kuulmisabivahendi hinnast ka tööealiste inimeste puhul sõltumata abivahendi hinnast. See võimaldaks soetada kuuldeaparaate, mis tagavad hakkamasaamise kuuljate keskkonnas. Muudest abivahenditest vajatakse eelkõige spetsiaalset uksekella, äratuskella ning suitsuandurit.	SM, EVL, EKL, EPI Koda
5.	Neil, kes ei ole ametlikult töötud või FIEd ja kel pole võimalik oma sissetuleku juures koolituste eest maksta, on raske saada koolitus-toetust või tasuta koolitust, aga nad võivad siiski vajada täiendkoolitust või uut eriala.	Täiendkoolitustoetus määrata ka mittetöötavatele inimestele.	SM, EVL, EKL, EPI Koda
6.	Puudub võimalus saada puude-spetsiifilist abi töölesaamiseks, täiendkoolituseks ja olmeprobleemide lahendamiseks.	EKL ja EVL suuremates piirkondlikes organisatsioonides (Tallinn, Pärnu, Tartu jt) luua sotsiaalnõustaja ametikoht.	SM, Tallinna LV, Tartu LV, Pärnu LV
7.	Igale kutse- ja kõrgkoolis õppijale ei suudeta veel alati tagada viipekeele tõlgi teenust tõlkide vähesuse tõttu.	Tagada viipekeele tõlgi või kirjutustõlgi kasutamise võimalus kõigile kutse- või kõrgkoolis õppivatele kurtidele ja vaegkuuljatele.	SM, HTM
8.	Viipekeele tõlketeenuse kättesaadavus on maapiirkondades väga keeruline, tõlke on vähe ning omavalitsustel puudub vajalik ressursss teenuse pakkumiseks.	Maal elavate kurtide parema toimetuleku soodustamiseks korraldada KOV sotsiaaltöötajatele viipekeele kursusi suhtlustasandil.	Lahendajad teadmata
9.	Hooldekodudes elavatel kurtidel on vähe võimalusi viipekeeles suhelda.	Kurdid ja viipekeelsed hooldekodude patsiendid vaja koondada keskustesse Tallinnas, Tartus, Pärnus	SM, EPI Koda, EKL

Allikad:

1. Nachtegaal, J., Festen, J, Kramer, S (2011) Hearing ability and its relationship with psychosocial health, work-related variables, and health care use: the National Longitudinal Study on Hearing.
2. Vaegkuuljate tööhõive ja toimetuleku küsitlus (2011) Eesti Vaegkuuljate Liit.
3. Sotsiaalkindlustusameti kodulehekülj (2011) <http://www.ensib.ee/sotsiaaltoetused-puuetega-inimestele/>.
4. Sotsiaalministri määrus (2008) Sotsiaalministri 14. detsembri 2000. a määruse nr 79 "Tehniliste abivahendite taotlemise ja soodustingimustel eraldamise tingimused ja kord" muutmise <https://www.riigiteataja.ee/akt/13011087/htmlisa/13011398>.
5. Maksu- ja Tolliameti kodulehekülj (2011) <http://www.emta.ee/index.php?id=14301&highlight=1%C3%B6%C3%B6v%C3%B5metuspension>.

V Kuulmispuudega inimeste organisatsioonide areng

1. Tegevus ja koostöö

Olukorra kirjeldus

Eestis tegutsevad 2012. a järgmised kuulmispuudega inimeste teemadega tegelevad organisatsioonid:

- Eesti Kurtide Liit
- Eesti Vaegkuuljate Liit
- Eesti Kuulmispuudega Laste Vanemate Liit
- Eesti Implantaadilaste Selts
- Eesti Pimekurtide Tugiliit
- Eesti Kurtide Noorte organisatsioon
- Eesti Viipekeelee Tõlkide Ühing

2011. a on loodud veel kaks ühingut:

- Eesti Tinnituse ja Meniere'i Ühing
- Kuulmispuudega Laste Õpetajate Selts

Koostöö organisatsioonide vahel toimib rahuldavalt. Regulaarselt koostatakse Kuulmisrehabilitatsiooni Programmi, mille raames kaardistatakse olulisemad probleemid ja lahendused.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Koostöö kuulmispuudega inimeste organisatsioonide ja ametiasutuste vahel vajab paremat koordineerimist. Organisatsioonide tegevus põhineb suures osas vabatahtlikul tööol, samas on oluline puudespetsiifiliste teemadega pidev tegelemine ja vastavate arendusprotsesside juhtimine. Erinevate ühingute ja tegevustega on seotud ühed ja samad aktiivsed inimesed, kes on ülekoormatud.	Kuulmispuudega inimeste organisatsioonide koostöökoda jätkab oma tegevust. Järgmise programmi koostamine toimub 2015. aastal. Koostöökoja edasine tegevus finantseeritakse ühiselt, käesoleva programmi koostamise koordinaator ja tehniline teenindaja on EKLVL, edaspidi kokkuleppeliselt ükskõik milline koostöökoja liikmesorganisatsioon.	Koostöökoda, organisatsioonid, EPIKoda
2.	Puudub otsene mehhanism kuulmisrehabilitatsiooni programmis välja toodud probleemkohtade lahendamiseks ja järelvalveks.	Koostöökoja tegevus tuleb muuta regulaarseks, programmi ülevaatekoosolekud vähemalt kord aastas.	Koostöökoda, organisatsioonid

2. Organisatsioonide finantseerimine

Olukorra kirjeldus

1. MTÜde tulud saadakse põhiliselt järgmistest allikatest:
 - EPI Fondi sihtfinantseerimine ja toetused projektidele (ESF, HMN, KÜSK jm)
 - teenused – rehabilitatsiooniteenus, nõustamisteenus, kursuste läbiviimine
 - Liikmemaksud, renditulud, sponsorlus
2. Organisatsioonide olemasolevad ruumid vajavad remonti, mitmes piirkonnas puudub kooskäimise koht. Omavaheliseks suhtlemiseks on kurdil inimesel vaja partnerit näha.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Finantseerimine on projektipõhine, seega ebastabiilne ja kaootiline. Ei ole piisavalt vahendeid organisatsioonide stabiilseks tegevuseks ja arenguks ning kõigi vajalike tugistruktuuride ülalpidamiseks, nt raamatupidaja jt.	Suurendada HMN rahadest makstavat summat puuetega inimeste organisatsioonide ülalpidamiskulude katmiseks. Koostada projekte konkreetsete valdkondade ja tegevuste lõikes.	HMN, organisatsioonid
2.	Kinnisvara investeringuteks (ühingute ruumideks) on raske leida rahalisi vahendeid.	Toetada EKL maja projekti, kindlustada ühingutele ruumid suuremates keskustes Tartus, Pärnus	HMN, EKL, organisatsioonid

3. Info ja kommunikatsioon

Olukorra kirjeldus

1. Organisatsioonide põhilisteks infokanaliteks on veebilehed ja sotsiaalmeedia kanalid. Võimalusel antakse välja infolehti ja ajakirju ka paber kandjal.
2. Lisaks ühingute infovoldikud ja -teatmikud, infopäevad ja koolitused.
3. ETV2 kavas on viipekeelsed uudised.
4. Ühingutel on keeruline eelarvesse planeerida ja leida vahendeid tõlketeenuse tellimiseks (viipekeel ja kirjutustõlge) organisatsioonidevahelistele kokkusaamistele jm üritustele.

	Probleemid	Ettepanekud	Lahendajad
1.	Jagatav info ei jõua kuulmispuudega tarbijani. Telekanalite uudiste- ja päevakajasaated enamasti subtiitriteta.	Aktuaalsemad info-, poliitika- ja kultuurisaated tuleb varustada subtiitritega. Subtiitrite lisamise süsteemi loomine olulisematele saadetele (uudised, poliitika, kultuur jt).	ETV jt telekanalid, Organisatsioonid koostöös eri ametkondadega
2.	Tõlketeenuse tellimiseks pole rahalisi vahendeid või on seda eraldi taotleda võimatu.	Leida võimalusi tõlketeenuse finantseerimiseks koostöökoja projekti raames. Luua spetsiaalne tugifond.	Organisatsioonid

Lisa 1 Kasutatud lühendid

EKI	Eesti Keele Instituut
EKL	Eesti Kurtide Liit
EKLVL	Eesti Kuulmispuudega Laste Vanemate Liit
EKNO	Eesti Kurtide Noorte Organisatsioon
EPI Fond	Eesti Puuetega Inimeste Fond
EPI Koda	Eesti Puuetega Inimeste Koda
EPKTL	Eesti Pimekurtide Tugiliit
EVKTÜ	Eesti Viipekeele Tõlkide Ühing
EVL	Eesti Vaegkuuljate Liit
HMMN	Hasartmängumaksu Nõukogu
HTM	Haridus- ja Teadusministeerium
ILS	Eesti Implantaadilaste Selts
KOV	Kohalikud omavalitsused
KLÕPS	Kuulmispuudega Laste Õpetajate Selts
LV	Linnavalitsus
RM	Rahandusministeerium
SA TÜK KK	SA Tartu Ülikooli Kliinikumi kõrvakliiniku kuulmise ja kõnestamise osakond
SM	Sotsiaalministeerium
TÜ	Tartu Ülikool
ÕNK	Õppenõustamiskeskus

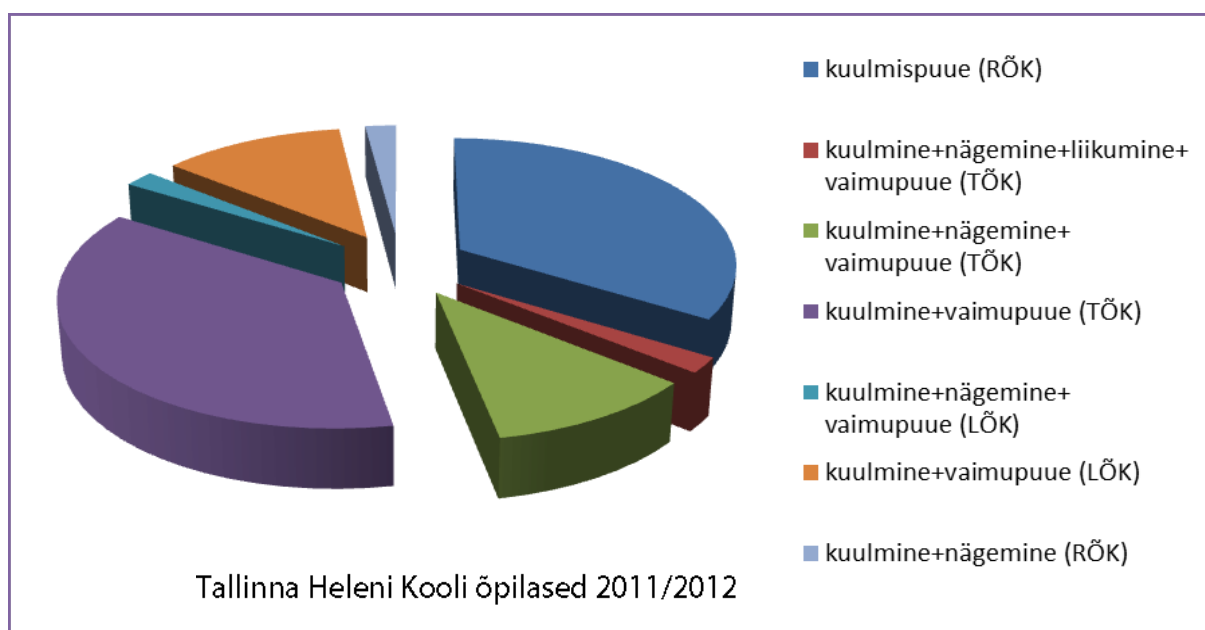
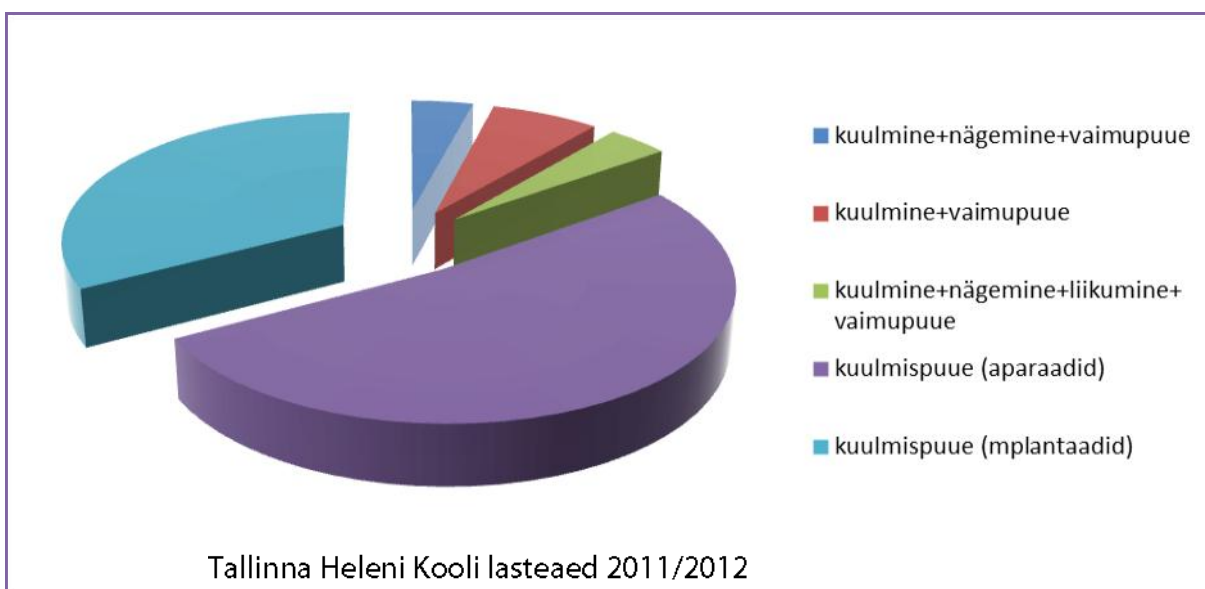
Lisa 2 Õpilaste andmed Tallinna Heleni ja Tartu Hiie Koolis

Tallinna Heleni Kool

2011/2012 õppeaastal õpib Tallinna Heleni Koolis 71 kuulmispuudega last.

Lasteaias on 27 last vanuses 1,5–7 aastat. 10 lapsel on sisekõrva implantaat (kas ühes või mõlemas kõrvas).

Kuulmise erivajadusega õpilasi on põhikoolis 31 ja gümnaasiumis 13 õpilast. Põhikooliõpilastest 16 õpivad riikliku programmi järgi, 6 lihtsustatud õppekava järgi ja 22 toimetuleku õppekava järgi. Kolmel õpilasel on sisekõrva implantaat.

Tartu Hiie Kool

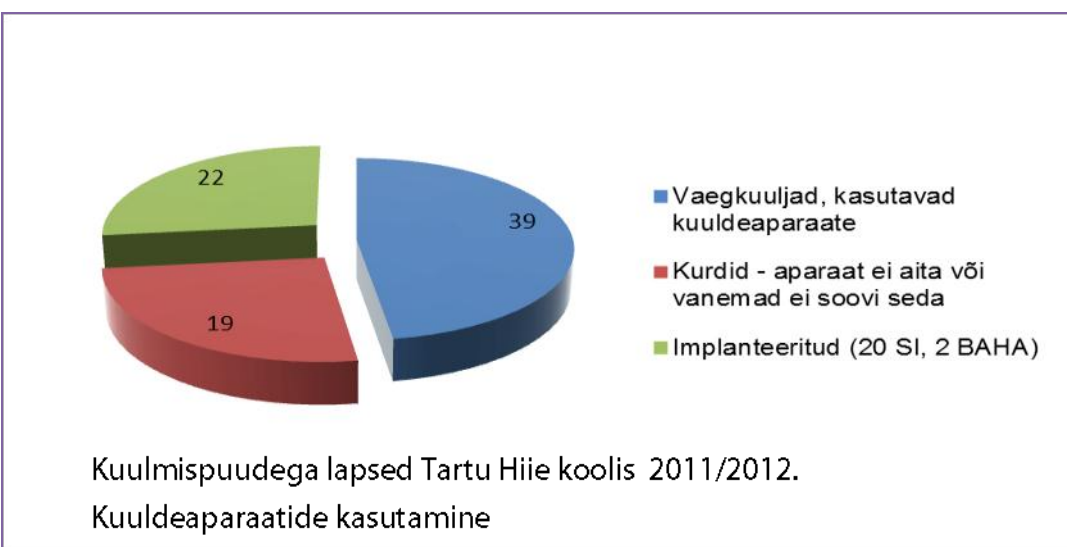
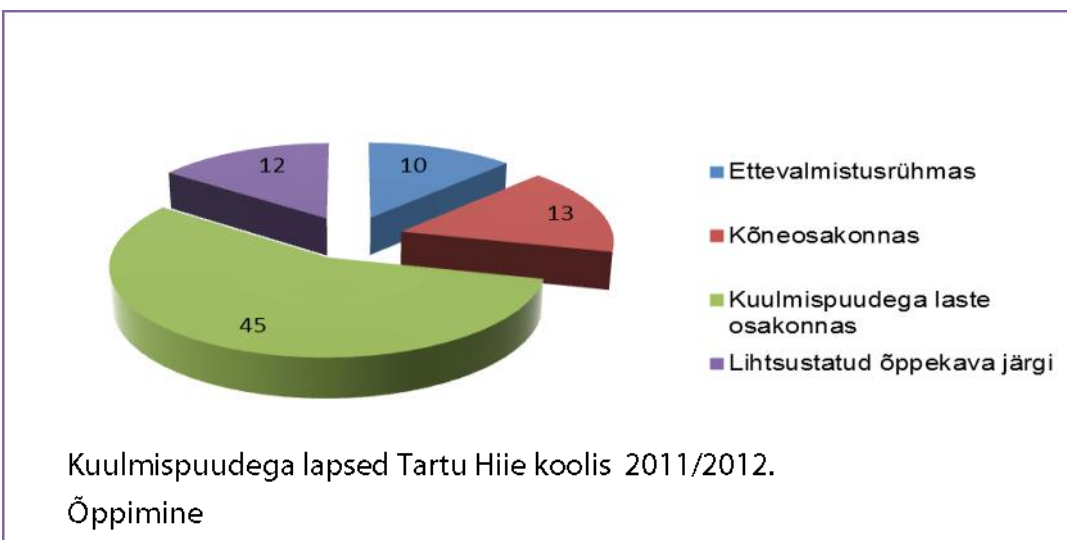
2011/2012 õppeaastal õpib Tartu Hiie Koolis 80 kuulmispuudega õpilast.

Ettevalmistusrühmas on 10 last vanuses 3-6 aastat. Kuulmise erivajadusega laste osakonnas on 57 õpilast, neist 12 õpivad lihtsustatud õppekava järgi.

Väiksema kuulmislangusega lapsed (13) õpivad kooli kõne erivajadustega laste osakonnas.

Koolis on 19 väga suure kuulmislangusega või kurti last, kellel kuuldeaparaatide kasutamisest suulise kõne tajumisel praktiliselt abi ei ole (mõned õpilased ei kasuta aparate vanemate soovil).

Sisekõrva implantaadiga (SI) on koolis 20 õpilast, 2-l on luukuulmisimplantaat (BAHA).

Lisa 3 Vastsündinute kuulmise sõeluuringu projektist

Vastsündinute kuulmise sõeluuring (kuulmisskriining) toimub alates 2004. a üle Eesti peaaegu kõikides sünnitusmajades v.a Hiiumaa. Kuulmisskriiningu projekti rahastab Eesti Haigekassa, andmed koondatakse SA TÜ Kliinikumi Kõrvakliiniku kuulmise ja kõnestamise osakonda.

Kuulmisskriiningu projekti eesmärgid:

- teostada kõikidele Eesti vastsündinutele esmane kuulmisskriining;
- tekitada toimiv ja seadusandlusele vastav vastsündinute kuulmisskriiningu andmekogu;
- dokumenteerida tulemused;
- töödelda andmed kuulmislanguse statistika korraldamiseks, diagnoosikahtlaste jälgimissüsteemi hõlbustamiseks, diagnostika ühtlustamiseks, ravikvaliteedi tõstmiseks, arstide omavahelise suhtlemise ja kuulmislangusega seonduva teadustöö tõhustamiseks;
- diagnoosida kuulmispuue 3. (6.) elukuuks ja rehabilitatsiooniga alustada 6. (9.) elukuul.

Olemasoleva andmebaasi täiendamiseks ja edasiarendamiseks taotleti 2011. a novembris raha Sihtasutus Archimedes kaudu Euroopa Liidu struktuuritoetuste „Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava“ prioriteetse suuna „Eesti teadus- ja arendustegevuse konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu“ meetmest „Tervishoiutehnoloogia teadus- ja arendustegevuse toetamine“. Projekti eesmärgiks on kaasata kõik sünnitusmajad kuulmisskriiningu programmi ning ühtlustada andmete kogumine nii, et tekiks üleriigiline kuulmislangusega laste andmebaas, mis võimaldab tagada kordusuuringud, varase diagnoosi ja rehabilitatsiooni. Projekti rahastamine on käesoleva kuulmisrehabilitatsiooni programmi koostamise ajal veel otsustamata.

Lisa 4 Andmeid implanteeritute kohta

Seisuga 1. jaanuar 2012 oli Eestis 110 sisekõrva implantaadi (SI) kasutajat, neist 89 last vanuses kuni 18 aastat. 17-l lapsel on implantaat mõlemas kõrvas.

2011/2012 õppeaastal käis kooliealistest SI kasutajatest (kokku 50) erikoolides 25 ja tavakoolides samuti 25 õpilast.

Noorim implanteeritu oli operatsiooni ajal 12 kuu vanune, vanim 74aastane.

Kontaktandmed

Eesti Kurtide Liit

Nõmme tee 2, Tallinn 13426

e-post: ead@ead.ee

tel/faks 655 2510

www.ead.ee

Eesti Kuulmispuudega Laste Vanemate Liit

Ehte 7, Tallinn 10318

e-post: eklvl@eklvl.ee

tel 600 8552, 5201428

www.eklvl.ee

Eesti Implantaadilaste Selts

Ehte 7, Tallinn 10318

e-post: selts@implantaadilapsed.ee

tel 56493041

www.implantaadilapsed.ee

Eesti Vaegkuuljate Liit

Toompuiestee 10, Tallinn 10137

e-post: vaegkuuljad@hot.ee

tel 6616394

www.vaegkuuljad.ee

Eesti Pimekurtide Tugiliit

Ehte 7, Tallinn 10318

e-post: info@pimekurdid.ee

tel 6 748 497

www.pimekurdid.ee

Eesti Viipekeele Tõlkide Ühing

Ahtri 10A-51, Tallinn 10151

e-post: evkty@evkty.ee

www.evkty.ee

Tallinna Heleni Kool

Ehte 7, Tallinn 10318

tel 605 5490; gsm 53 326 578

faks 605 5491

e-post info@helen.edu.ee

www.helen.edu.ee

Tartu Hiie Kool

Hiie 11, Tartu 51006

tel 742 2293, 742 1573

e-post: hiiekool@hiie.tartu.ee

www.hiie.tartu.ee

SA TÜK kõrvakliiniku kuulmise ja kõnestamise osakond

J. Kuperjanovi 1, Tartu 51003

tel 731 9772

faks 731 9774

www.kliinikum.ee/korvakliinik